

Specialist bij
ongewenste zwangerschap
en afstammingsvragen

Richtlijn preventie schooluitval

zwangere studenten en studerende ouders

Specialist bij
ongewenste zwangerschap
en afstammingsvragen

Richtlijn preventie schooluitval zwangere studenten en studerende ouders

mbo-opleidingen

© Fiom, 2017

Deze richtlijn is een aanpassing van het protocol 'Preventie schooluitval zwangere leerlingen en Tiernormoeders' van Radar en Fiom. Fiom heeft deze richtlijn doorontwikkeld binnen het project 'Impuls preventie ongeplande tienerzwangerschap' gesubsidieerd door het Ministerie van VWS.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Rutgers

SOAIDS

Met speciale dank aan Rijn IJssel, JEM&Kids, mbo Amersfoort, ID College en Summa College.

Inhoud

Richtlijn preventie schooluitval zwangere studenten en studerende ouders	2
Inleiding.....	4
Wettelijk kaders	4
Verlof en verzuim	4
Taakverdeling intern.....	5
Begeleiding en benadering van zwangere studenten en studerende ouders	6
Benadering van zwangere studenten en studerende ouders	6
Stappenplan per fase.....	7
Keuze maken over zwangerschap	7
Keuze voor abortus	7
Onthulling op school	7
Contact tijdens zwangerschap.....	7
4 weken voor bevalling.....	8
Na bevalling	8
Tijdens verlof	8
Terug naar school na verlof.....	8
Begeleiding na zwangerschap	8
Bij verzuim	8
Overgang volgend studie jaar.....	8
Begeleiding naar diploma.....	8
Afronding opleiding	8
Checklist plan van aanpak	9
Belangrijke adressen	10
Ontdekking en besluitvorming	10
Abortus	10
Nazorg na abortus	10
Afstand ter adoptie	10
(Vorbereiding) ouderschap	11
Begeleiding op school – goed voorbeeld	11
Sociale kaart (ongewenste) zwangerschap	11
Preventie (volgende) zwangerschap	11

Inleiding

Anno 2016 worden per jaar ongeveer 5000 vrouwen onder de 20 jaar zwanger waarvan er 1500 de zwangerschap uitdragen¹. De zorg voor een kind is lastig te combineren met het volgen van een opleiding. Jonge moeders en vaders hebben dan ook een verhoogd risico om uit te vallen en zonder startkwalificatie hun opleiding te verlaten. Dit heeft tot gevolg dat zij moeilijk een baan kunnen vinden en voor langere tijd in een afhankelijke positie verkeren.

Onderwijsinstellingen krijgen binnen hun opleidingen te maken met zwangere studenten en studenten die zorg dragen voor een kind. Deze richtlijn biedt praktische handvatten voor onderwijsinstellingen om zwangere studenten en jonge ouders op school op passende wijze te ondersteunen zodat uitval kan worden voorkomen.

Wettelijk kaders

Deze richtlijn is van toepassing op alle mbo studenten die onderwijs volgen op een mbo-onderwijsinstelling. Leerplicht is niet van toepassing op studenten van 18 jaar en ouder maar voor deze groep is er wel sprake van een sociale verplichting tot het behalen van een startkwalificatie². Het is aan onderwijsinstellingen om studenten hierbij actief te ondersteunen.

De algemene afspraken van de onderwijsinstelling over meldplicht aan ouders zijn tevens van toepassing op zwangere studenten en studenten met een kind. Er is geen wettelijke meldplicht aan ouders in geval van een abortus bij een student van 16 jaar of ouder³.

Elke onderwijsinstelling of opleiding kent een eigen zorgstructuur welke ook van toepassing is voor het begeleiden van zwangere studenten en jonge ouders binnen de opleiding. Het uitgangspunt van passend onderwijs en maatwerk voor elke student vormt hierbij de basis.

Verlof en verzuim

Er is geen wettelijk zwangerschapsverlof voor studenten. Voor zwangere studenten en jonge ouders binnen het mbo gelden de algemene verlof- en verzuimregelingen die door de onderwijsinstelling zijn opgesteld. Het is aan de onderwijsinstelling om hier een regeling voor te hebben opgesteld.

¹ CBS (2016), Landelijk Abortus Registratie 2011 (Rutgers) en Jaarrapportage Wet Afbreking Zwangerschap 2014 (IGZ, 2015).

² <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerplicht/inhoud/leerplicht-en-kwalificatieplicht>

³ <http://abortus.nl/ongewenst-zwanger/wetgeving>

Taakverdeling intern

Binnen het onderwijs is het van belang dat vanuit de zorgstructuur iemand wordt aangewezen die het overzicht houdt en invulling geeft aan de begeleiding van een zwangere student of een jonge ouder binnen de opleiding.

De benamingen van rollen binnen een team kunnen per onderwijsinstelling of opleiding verschillen. In deze richtlijn wordt gesproken van een loopbaanbegeleider, zorgteam en teamleider die verschillende rollen in de begeleiding van studenten innemen. Deze benamingen kunnen naar gelang worden aangepast.

- **De loopbaanbegeleider (lbb):** heeft veelal het directe contact met de student en geeft invulling aan de daadwerkelijke begeleiding van de student.
- **Het zorgteam:** het gehele team samendraagt zorg voor de student en denkt mee met de loopbaanbegeleider over hoe deze zorg het beste kan worden ingevuld.
- **De teamleider:** is eindverantwoordelijk voor de begeleiding van studenten vanuit het team. Beslissingen over aanpak en zorg voor de student dienen in het team en met de teamleider te worden besproken. De teamleider neemt uiteindelijke beslissingen over de aanpak die wordt gehanteerd.

Begeleiding en benadering van zwangere studenten en studerende ouders

Benadering van zwangere studenten en studerende ouders

Een passende benadering van zwangere studenten en studerende ouders is van belang om hun motivatie en betrokkenheid op school hoog te houden. Het serieus nemen van de student in zijn of haar rol als (toekomstig) ouder is daarin een belangrijk uitgangspunt. Zorg voor veiligheid in de gesprekken met de student en hoor aan welke vraag voor ondersteuning er is.

In de benadering en bejegening van zwangere studenten en studerende ouders is het belangrijk om rekening te houden met de volgende punten⁴:

- **Eergevoel:** Weest bewust van het eergevoel van (aankomende) jonge ouders). Zij willen het graag goed doen en laten zien dat zij competente ouders zijn. Om hulp vragen of vragen stellen kunnen in hun beleving juist een teken zijn van incompetentie. Wacht dus niet tot zij om hulp vragen maar maak bespreekbaar hoe het gaat, zowel wat goed gaat als wat lastig is.
- **Positieve benadering:** Een positieve benadering werkt goed bij jongeren in algemeen en dus ook sterk bij (aankomende) jonge ouders. Leg de focus op wat goed gaat. Vermijd het opleggen van straffen, hier zijn jongeren minder gevoelig voor en deze werken vaak averechts.
- **Vertrouwen en aansluiting:** Zoek aansluiting bij de zwangere student of jonge ouder om het vertrouwen te vergroten. Het is erg belangrijk om mee te denken met de student, begripvol te zijn en de student te helpen waar nodig. Dit heeft te maken met houding maar ook met taalgebruik. Probeer vakjargon en 'zorgtaal' te vermijden en toon interesse in zijn of haar leven en situatie. Wees alert op belangrijke feiten zoals uitgerekende datum, naam kind, leeftijd kind, thuissituatie etc. Geef ook duidelijk aan waar grenzen liggen in hoe jij hen kan helpen, wat kan je wel en niet voor hen doen.
- **Oplossings- en krachtgericht:** Richt je in het begeleiden van een zwangere student of jonge ouder op oplossingen en werk krachtgericht. Denk hierbij aan: Luisteren, Samenvatten & Doorvragen (LSD), laat Oordelen, Mening en Adviezen (OMA) thuis en aan een Open, Eerlijke en Nieuwsgierige (OEN) houding.
- **Echtheid:** Jongeren zijn erg gevoelig voor echtheid in contact met anderen. Toon oprechte interesse, stel open vragen en vul geen zaken voor hen in.
- **Dubbele rol:** Het is als begeleider van een zwangere student of studerende ouder belangrijk om de dubbele rol van jong ouder en puber voor ogen te houden. Spreek hen niet alleen aan op hun ouderschap maar ook op zaken die horen bij jong volwassenheid en student zijn.
- **Puberbrein⁵:** Wees je bewust van de invloed van het puberbrein op het gedrag en functioneren van de zwangere student of studerende ouder. Hun puberbrein maakt dat zij gewoonweg nog niet goed zijn in plannen, overzicht houden en lange termijn denken. Dit is geen onwil maar het zijn vaardigheden die nog in ontwikkeling zijn. Wees dus flexibel en geduldig en wees ondersteunend in hun planning.

⁴ Fiom (2008). *Hoe doe je dat? Nou gewoon...!! Methodiekbeschrijving werken met ouders*. Den Bosch: Fiom.

⁵ Meer lezen: E. Crone (2008). *Het puberende brein*. Amsterdam: Prometheus.

Het kan het vertrouwen in de begeleiding op school en de motivatie van de zwangere student of jonge ouder goed doen door vanuit school helder te zijn op de volgende punten:

- **Delen informatie:** Maak duidelijke afspraken wie vanuit school contact heeft met externe hulp en stem dit af met de student.
- **Transparantie:** De school dient zich aan gemaakte afspraken te houden of wijzigingen hierin van tevoren met de student te bespreken.
- **Afspraken verzuim:** Zorg dat er samen heldere afspraken zijn gemaakt over hoe om te gaan met verzuim en klachten tijdens en na de zwangerschap. Betrek het netwerk/ de ouders/ de partner hierbij.
- **Communicatie:** Leg ook vast hoe communicatie in de klas en met medestudenten dient te verlopen. Bespreek de situatie met de klas om meer begrip voor zwangere student of studerende ouder te bespreken.
- **Plan van aanpak:** Leg alle afspraken vast in een plan van aanpak. Dit plan vormt de basis van de begeleiding en biedt het kader van waaruit wordt gewerkt.

Stappenplan per fase

Fase	Aandachtspunten/ actiepunten	
	Lbb + team	Extern/ 2 ^e lijns zorg op school
Keuze maken over zwangerschap	Doorverwijzen naar externe hulp	Keuzehulp > zie belangrijke adressen blz. 9-10
Keuze voor abortus	Doorverwijzen naar externe hulp	Informatie over abortus en abortusverwerking > zie belangrijke adressen blz. 9-10
Onthulling op school	Gesprek met lbb Feliciteren met zwangerschap Informatie geven en plan van aanpak samen maken. <i>Zie checklist plan van aanpak</i>	
Contact tijdens zwangerschap	Lbb en student spreken elkaar regelmatig (maandelijks, later in de zwangerschap elke 2 weken) om te kijken hoe het gaat. Hele team is betrokken bij begeleiding van student.	Betrek preventief schoolmaatschappelijk werk (SMW). Dit verlaagt de drempel om bij problemen hulp te vragen. Ook kan vanuit SMW student worden ondersteund bij regelen van verloskundige zorg, kraamzorg, opvang etc.

4 weken voor bevalling	Student uiterlijk met verlof. Lbb heeft afsluitend gesprek met student voor verlof begint.	Verlof wordt bepaald aan de hand van verlofprotocol van school. Teammanager is hier eindverantwoordelijk.
Na bevalling	Contact met student, eventueel kraambezoek door lbb. Namens school/klas felicitaties.	
Tijdens verlof	Contact over einde verlof. Ook al wil student weer eerder naar school, belangrijk om volledig verlof te gebruiken.	
Terug naar school na verlof	Gesprek lbb en student bij terugkeer naar school na verlof. Afspraken maken over opbouw na verlof. Bespreken borstvoeding/ kolven, student ruimte laten zien.	Indien extra zorg voor ouder en kind, 2 ^e lijns betrekken. Betrek schoolmaatschappelijk werk voor voorlichting anticonceptie & preventie volgende zwangerschap. Zie belangrijke adressen blz. 9-10.
Begeleiding na zwangerschap	Regelmatig contact student met lbb over hoe het gaat en waar eventueel aanpassingen in plan van aanpak nodig zijn. Betrokkenheid hele team.	
Bij verzuim	Lbb bespreekt met student waardoor verzuim komt en kijken samen of aanpassingen nodig zijn.	Lbb/ team onderhouden contact met leerplichtambtenaar en schoolmaatschappelijk werk.
Overgang volgend studie jaar	Warme overdracht naar nieuwe lbb-er (indien dit wisselt).	
Begeleiding naar diploma	Lbb bespreekt met student aanpak voor examens. Hoe dit zo in te richten dat alle examens kunnen worden gedaan ondanks eventueel ziek kind, opvang etc.	
Afronding opleiding	Stil staan bij prestatie, waardering uitspreken.	

Checklist plan van aanpak

Bij het opstellen van het plan van aanpak voor een zwangere student of studerende ouder, is het van belang de volgende onderwerpen op te nemen.

- Achtergrondinformatie student, benoeming van contactpersoon vanuit school
- Afspraken omtrent geheimhouding
- Afspraken over verlof en verzuim
 - Verlof bij zwangerschapsafbreking
 - Verlof voor en na bevalling
 - Verzuim tijdens en na bevalling
- Toelichting hoe er wordt omgegaan met leerplicht
- Afspraken over hoe begeleiding tijdens en na zwangerschap eruitziet
 - Frequentie en planning
 - Ruimte voor spontaan contact
- Afspraken over praktische ondersteuning/ regelingen bij zorg voor kind
 - Kinderopvang op school
 - Borstvoeding en kolven op school
 - Aangepaste schooltijden
 - Aangepaste regeling bij te laat komen
 - Opbouw uren op school na bevalling/verlof

Belangrijke adressen

Ontdekking en besluitvorming

Fiom maakt zich er hard voor dat elke ongewenst zwangere vrouw een vrije, weloverwogen keuze kan maken die past bij haar leven, bij haar waarden en toekomst. Fiom biedt feitelijke en neutrale kennis over de mogelijkheden bij een ongewenste zwangerschap zodat iedere vrouw zelf een weloverwogen besluit kan nemen over het wel of niet uitdragen van haar zwangerschap.

- Onlinekeuzehulp door Fiom (landelijk bureau):
 - <http://zwangerwatnu.nl/>
- Keuzehulpgesprek door landelijk netwerk van Fiom:
 - www.fiom.nl

Naast Fiom landelijk, zijn er ook drie aparte Fiom organisaties in grote steden. Ook hier kunnen ongewenst zwangere vrouwen terecht voor hulp en begeleiding.

- Keuzehulpgesprek door Fiom Grote Steden:
 - Amsterdam > www.altra.nl/fiom
 - Den Haag > <http://www.fiomdenhaag.nl/>
 - Utrecht > <http://www.fiomutrecht.nl/>

Siriz biedt zorg en ondersteuning bij een onbedoelde zwangerschap. Siriz werkt vanuit de overtuiging dat het ongeboren leven vanaf het begin recht heeft om zich verder te ontwikkelen en ter wereld te komen. Daarbij respecteert Siriz de eigen keuze van de ouders om binnen de wettelijke grenzen de zwangerschap uit te dragen of af te breken.

- Keuzehulp door Siriz
 - www.siriz.nl

Abortus

- Abortusklinieken:
 - <http://www.abortus.nl/locaties/klinieken>
 - <http://www.ngva.net/public/clinics/>
- Informatie over abortus:
 - <https://fiom.nl/ongewenst-zwanger/abortus>
 - www.abortus.nl

Nazorg na abortus

- Abortusverwerking door Fiom:
 - <http://abortusverwerking.nl>

Afstand ter adoptie

- Informatie en begeleiding:
 - <https://fiom.nl/ongewenst-zwanger/afstand-ter-adoptie>
 - <https://fiom.nl/kenniscollectie/afstand-ter-adoptie>

(Voorbereiding) ouderschap

- Informatie voor tienerouders:
 - <https://tiernmoeders.nl/>
- Begeleiding tijdens zwangerschap en daarna:
 - Siriz > <https://www.siriz.nl/hulp-nodig/>
- Informatie voor studerende moeders:
 - Stichting Studerende moeders > <http://studerendemoeders.nl/>
> [facebook studerendemoeders](#)
 - Regelingen > <http://studiemetkind.nl/>
 - Studiefinanciering > www.duo.nl
- Informatie over borstvoeding en kolven:
 - www.borstvoeding.com
- Begeleiding in maatjes project:
 - Moeders informeren moeders > [via Nederlands Jeugdinstituut](#)
 - Maatjes projecten > <http://www.ikwordmaatje.nl/>

Begeleiding op school – goed voorbeeld

- Project studerende (aankomende) moeders, Summa College Eindhoven
 - Werkboek voor zwangere studenten en studerende ouders
 - Informatie en werkboek bestellen
 - Contactpersoon: Marleen van de Camp > m.v.d.camp@lumenswerkt.nl

Sociale kaart (ongewenste) zwangerschap

- Sociale kaart van Fiom > <https://fiom.nl/sociale-kaart>
- Hulp voor tienerouders per provincie in Nederland > <https://tiernmoeders.nl/hulp-buurt>

Preventie (volgende) zwangerschap

- Klassikale preventie- en voorlichtingsprogramma's:
 - Lang Leve de Liefde voor het mbo > <http://www.langlevedeliefde.nl/>
 - Can you fix it – filmpjes > <http://canyoufixit.sense.info/>
 - Informatie over relationele en seksuele vorming > www.seksuelevorming.nl
- Voorlichting over anticonceptie:
 - www.anticonceptievoorjou.nl
 - Koffer 'Anticonceptie voor jou' > <http://shop.rutgers.nl/>
 - Handleiding 'Anticonceptie voor jou' > <http://shop.rutgers.nl/>
 - Folder 'Anticonceptie voor jou' > <http://shop.rutgers.nl/>
- Groeps counseling seksuele gezondheid en weerbaarheid voor kwetsbare groepen:
 - Girls' Talk: module kinderwens > www.rutgers.nl
 - Make a Move: veilige seks en weerbaarheid jongens > www.rutgers.nl